

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՎԵՐՏԱՍՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ ՈՒՐԲԱԹ 24 ՓԵՏՐՎԱՐԻ 1856

ԹԻՒ 514

ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ, 24 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

(Սամանեան տերութեան հայտաւ առհասարակ բոլոր ժողովուրդները, առանց խորութեան կրօնի, նոր ու մեծամեծ շնորհաց և շնաշխարհիկ բարեբարութեանց արժանի եղան ի կողմանէ իրենց առատագութ օգոստափառ կայսեր: Նորին Վեհափառութիւնը Վիւլ-Խանէի ինքնագիր հրովարտական 1889ին շնորհած իւր վեհանձնական բարեբարութիւնները բաւական չհամարելով, ինքնայոթար կամօք արժան համարեցաւ նորանոր և մարդասիրական ընդարձակ արտօնութիւններով՝ առհասարակ իւր բոլոր հայտաւ պայ օւնեցած հայրական սէրը և գթաւատ խնամքը յայտնել իւր կայսերական խաթման շիւմայունով, որ ամսոյս 6ին հրատարակուեցաւ և փառաւոր հանդիտիւ կարգադրուեցաւ իւր օրը, ի ներկայութեան Վեհափառութեան փոխանորդին, տէրութեան վիճակը, րական և քաղաքական գլխաւոր պաշտօնատարաց, քրիստոնէայ զանազան հայտաւ ազգաց և շրջից հոգեւոր հովիւներուն, արհեստաւորաց գլխաւորներուն և բարեկամ տէրութեանց դէս պանատանց թարգմաններուն:

Այս կայսերական ինքնագիր հրովարտական առատագութ Սուլթան Վաթիկ Վեհափառ կայսրը իւր ամեն հայտաւ պայ օւնեցած հայրական սէրը կը յայտնէ, ծանուցանելով թէ իւր և իրեն զաւակները կրօնէ գամները առանց խորութեան կրօնի, թէ մահմէտական է եղեր, թէ քրիստոնէայ և թէ հրեայ: Ուստի յետ այսորիկ մահմէտական չեղող ամեն հայտաւ ժողովուրդները պիտի ընդունուին տէրութեան քաղաքական և քննադատութեանցը համեմատ պիտի յառաջանան և մեծամեծ աստիճաններ և պաշտօններ ստանալու կարող պիտի ըլլան: Նորին տարբերութիւնը ամենեւին արգելք մը պիտի չըլլայ զանազան պաշտօններուն մէջ յառաջող իմութեան: Թշնամական կամ անարգական խօսք յետ այսորիկ պիտի չըլլուի:

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒՄ

ՀԵՐԻՒԿԱՍ ԻՇԵՆՖԵԼԵՆՍ

Կամ ի նշան այս պարսկական Վաթիկ վրայ ծանուցանելու սրայաւ:

Օրաւորը - Տոնակը:

(Հարգանքներով և սիրով)

Այս միջոցիս ճերմակ իւր խղիւղ (օտաճրգ) գնաց սակաւապէտ ճաշ մը պատրաստելու: Նախ և առաջ տղուն կաթ և հաց բերաւ, վերջը կոգի, մեղր և կողով մը լեցուն ամենագեղեցիկ խնձոր: Իրեն համար ալ բոյսերու արմատներ, կանանչեղէն, սրտուական սեխ մը և բաժակի մը մէջ ալ քիչ մը կարմիր գինի: Հենրիկոս աղէկ ախորժակով մը իւր կերակուրը ուտելով, ըսաւ անապատականին. «Այս գեղեցիկ բաները ո՞ւր կից կը գտնեն արդեօք երբեմն դժուար գտնուի թէ կերթաւ»: Այս անկեղծ հարցմունքին վրայ ծերունին չըլլած ժպիտը բռնել, և սեղանին վրայ անոր պատմեց ինչ զարմանալի կերպով աս բոլոր գործքերուն յառաջ գալը. «Տէր, ըսաւ, խնձոր մը ցուցնելով՝ զորնոր կուգէր կտրելու ստիկէլ. ահա այս ծառը պողպատեղէն նոյնպէս բոլոր կողմին մէջ եղածները. իւր ամենափոքր և նուրբ ոտները անգամ կրնան շատ կո-

մահմէտական կրօնէ չեղող հայտաւ պայ և ըստ այսմ մասին օրինադրանքները խստիւ պիտի պատժուին: Հարկերը (վերկի) արդարութեամբ պիտի ժողովուրդին: Սահմէտականաց դէմ եղած քրիստոնէից վկայութիւնը պիտի ընդունուի զատաստանարաց մէջ. որոնք բաց պիտի ըլլան և ո՞ր ուղէ կարող պիտի ըլլայ մտիկ ընել տեղ նուաճ գատերը: Վատրիարաց, Վրքեպիսկոպոսաց, Նախկոպոսաց և կղերին գլխաւորներուն՝ իրենց աստիճանին համեմատ ամսական թոշակ պիտի որոշուի տէրութեան: Քրիստոնէայ և Հրեայ հայտաւ պայ տղաները պիտի ընդունուին տէրութեան վիճակորական և քաղաքական գրգռողներուն մէջ: Նոր և ազգու կարգադրութիւնը պիտի հաստատուին իւրաքանչիւր անձին կեանքը, պատիւը և ինչքը ևս առաւել ապահով վիճակի մը մէջ գրուելու համար: Վատրիարաց պաշտօնը մինչև ցմահ պիտի տևէ. առաջնորդութեան պաշտօնի վաճառման սովորութիւնը պիտի խափանուի: Քաղաքական ժողովներուն մէջ իւրաքանչիւր հայտաւ ժողովուրդեան կողմանէ ազգային երեսփոխան մը պիտի գտնուի. որոնք ամսական թոշակ պիտի ընդունին և պաշտօնին մէկ տարի միայն պիտի տևէ:

Աւելորդ կը համարուի երկարօրէն խօսիլ այս կայսերական շնաշխարհիկ հրովարտական մարդասիրական տնօրէնութեանցը վրայօք. որոնք իւր անապատագութ շնորհքը և զանազան կրօնական և քաղաքական արտօնութիւններով, ինչպէս ու շաղիթ ընթերցող պիտի տեսնէ անոր թարգմանութեանը մէջ, զոր կը հրատարակեմ այսօրուան մեր թերթին մէջ: Երբեք կայսերական հրովարտական իմաստը հասկնալով, իւրաքանչիւրը յայտնի պիտի տեսնէ թէ որչափ երջանկութիւններ և բարօրութիւններ կրպտորատուին թուրքաստանի բոլոր բնակչաց համար և հետևաբար մտերիմ և խորին երախտագիտութեան զգացմունքէ շարժեալ արտասուելից սուր ջերմեանդ օրհնութիւնները և բարեմաղթութիւնները պիտի ընէ անշուշտ առ Վերին Նախախնամութիւնը՝ վասն երկար և երջանիկ կեանաց օգոստափառ:

Հովիւներ լեցնել:

Արդեօք ստոյգ է ըսածնիդ, ըսաւ Հենրիկոս, տարակուսանք մը անապատականին երեսը նա յետը: «Անրատ գրկելով զորնոր, ոստին մէկը վար իջեցուց, և կանանչ փոքրիկ խնձորները ցըցունելով՝ կը տեսնես հիմա ըսաւ ինչպէս անոնք պղտիկ ոստերէ յառաջ կուգան. բայց անշուշտ երթալով ասոնք ալ պիտի մեծնան, մինչև որ աղէկ մը հասունանան, դեղին ու կարմիր գոյններով զարդարուին՝ կողմին մէջ եղածներուն նման: Նաև այս մեծ ծառն ալ, շարունակեց ծերունին, ու ձեռքի բռնած խնձորը կտրելով, դանակիւ ծալքը տեսած փոքրիկ հալաթի հունտ մը եղած ժամանակը տեսած եմ ու պարզաբանիւր այսպէս կուտերուն մէջ մեծ ծառ մը կայ: Սէկ հատիկ կուտ մը կրնայ անչափ անթիւ խնձոր յառաջ բերելու, որ մարդ զաւանք ուր դնելը կը մտածէ և իւր բոլոր կենացը մէջ չընար հատընելու:

Հացն ալ անոնց պէս փոքրիկ հատէ մը կը ըլլայ ըսաւ Վանրատ, և քանի մը ցորենի հատէն ըրիւթին ցուցնելով, զորնոր իւր խցէն բերած էր, անոնց պէս մէկ ցորենի հատ մը ըսաւ, կրնայ թեղանին վրայ եղածին պէս հալարաւոր հացեր յառաջ բերել: Սանրատ մանրամասնաբար տղուն բացատրեց այս բանին ինչպէս ըլլալը և

Սուլթան Վաթիկ Վեհափառագութ և առատաշնորհ Տեառն մերոյ և կայսեր. որ այս պիտի հայրական գթութեամբ և անդադար ջանիւք խնամք կը տանի առհասարակ իւր ամեն հայտաւ պայ թէ մահմէտական է եղեր թէ քրիստոնէայ և թէ հրեայ:

ԽԱԹԹԻ-ՀԻՒՄԱՅՈՒՆ

Որ խորհրդաւոր խորհրդայն Վոյսկայի 6 Փետրվարի 1856:

ԳՐԱՆՈՒՄԻՆ ՀԱՄԵՄԱՍ Ի ԳՐԻՍ ԴՐՈՒՄԻ (Ը)

Ո՞վ գու իմ Վեհ Վաթիկոս Վեհեմէտ իմին Վաթի փաշա, որ իմ կայսերական Վեհափառ կարգին առաջին աստիճանին շքանշանը և անձնական արժանաւորութեան պատուոյ նշանը ունիս, ամենակարողն Ստուած շնորհեցէ քեզ մեծութիւն և կրկնապատկեցէ քու իշխանութիւնդ:

Իմ արտիս ամենասիրելի բաղձանքը և իմ ջանքս ապահովելն է ժիշտ դարբարութիւն ամեն կարգի հայտաւ պայ, զորս Վերին Նախախնամութիւնը իմ կայսերական իշխանութեան ներքե գրած է: Եւ թագաւորական գահը ելլելէս ի վեր, երբէք իմ ջանքէս չդադարեցայ այս նպատակը ձեռք բերելու համար:

Փառք և գոհութի ամենակարողն Ստուածոյ. այս անդադար ջանքը արդէն բաղձանքիւ և օգտակար պտուղներ յարաջ բերաւ: Վանդի օր ըստ օրէ ազգային բարօրութիւնը և իմ վիճակաց հարստութիւնը արձանագրուեցաւ: Սակայն այժմ կը ցանկանամ վերահաստատելու ևս առաւել ընդարձակել նոր կարգադրուած կանոնադրութիւնները որպէսզի կարող ըլլամ ձեռք բերելու այնպիսի վիճակ մը իրաց, որ համեմատ ըլլայ իմ կայսերութեան արժանաւորութեանը, նմանապէս իմ տէրութեան քաղաքակրթեալ ազգաց մէջ ունեցած կացութեանը համաձայն ըլլայ: Եւ ըստորում իմ կայսերութեան իրաւունքները այսօրուան օրս, իմ ամեն հայտաւ պայ հաւատար-

(Ը) Կայսերական ձեռքով գրուած տողն է:

իր առատ հունձով ծածկուած ցորենի արտը ցըցուց ըսելով. անկա քիչ ժամանակ առաջ հողոյ կոշտ մըն էր. Հենրիկոս դէպ ի այն կողմը վազեց, և մեծ ուրախութիւն ունեցաւ ամեն մէկ հասկին մէջէն փոքրիկ սերմեր գտնելուն:

Սիւննոյն օրինակաւ է, ըսաւ Վանրատ խօսքը լսնելով. այս բոլոր կանանչ բոյսերը՝ զորնք դաշտին մէջ տեսար. այն դաշտինները՝ զորնք կը կոխուտեն. այս գեղեցիկ վարդենիները, անթիւ հասկերը, երկայն խրճիթին տարածութեամբ եղած այգին, որնոր բուրբիւն ետեւի կողմը կը ծածկէ, երկնաբերձ կաղնիի ծառերը, լեռանց վրայ բուսած շոճերը, խնձորենոյ բուռնին վրայի ելած մամուռը, վերջապէս ասոնք ամենն ալ, ասոր պէս փոքրիկ հունտէ մը կը ծնանին: Սեղանին վրայ տեսած ամեն բաներդ բոլորն ալ նոյն տեսակ սերմերէ յառաջ եկած մասնները: Սեղանին վրայ տեսած ամեն բաներդ բոլորն ալ նոյն տեսակ սերմերէ յառաջ եկած են: Թէոր խոտ չունենայինք որ կոյտերու անունէն է, ան ատեն ոչ կաթ և ոչ կարագ պիտի կարենայինք գտնել: մեղրն ալ մեղուք ծաղիկանց հիւթերը ծծելով կը խնեն, կեանքենիս պահող հիւթերը ծծելով կը խնեն, կեանքենիս պահող հացը, զորացուցիչ գինին, այս բոյսերը, արմատները, պտուղները, և այս ընտիր դիւր, նմանապէս կանաչադարձ ոստերը, որոնք այս աղւոր կողովը լեցուցած են, փայտը որմէ տաշտ ու սկաւառակ կը խնուի, մանաւանդ անգամ ու նստարան, ասոնք բովանդակապէս պղտի սեր-

(Տէր լրագրոյ 510, 511, 512 և 513 թիւերը:

մուծեամբ ու գովելի ջանքով և իմ վեհանձնի ջանքով և Երեւոյի մեծ տէրութեանց և Երեւոյի մեծ տէրութեանց օգնութեամբ, նուիրագործութիւն մը ստացաւ զբռնել որ նոր թուականի մը սկիզբը պիտի ըլլայ, կուղեմ աւելցնել ներքին բարօրութիւն և յաջողութիւն, ձեռք բերել իմ ամեն հպատակաց երջանկութիւնը որոնք իմ աչաց առջև հաւատարմ և ամենքը միակերպ սիրելի են, ըստորում հայրենասիրութեան մտերիմ յարաբերութիւններով միացեալ են ամենքը: Այլ և կուղեմ ապահովել զմիջոցները որոնք կարող են օր ըստ օրէ աճեցընել իմ կայսերութեան յառաջագիմութիւնը:

Ուստի որոշեցի և կը հրամայեմ զգործադրութիւնը յետագայ կարգադրութեանց:

Կիւլիսանէի խաթիւնը և իմանալով որ իմ անդամները տնօրէնութեանցը համեմատ իմ կայսերութեան բոլոր հպատակաց առանց խորութեան կրօնի և աստիճանի երաշխաւորութիւններ խօսք տուած էի անոնց անձին ապահովութեանը և անոնց պատուոյն և ընչից պահպանութեանը համար, արդ՝ այս ապահովութիւնները այսօր վերստին կը հաստատուին և ազդու կարգադրութիւններ պիտի ըլլան, որպէսզի այն ապահովութիւնները կատարելապէս և ըստ ամենայն մասին ի գործ դրուին:

Այն բոլոր հոգեւորական արտօնութիւնները և ապահովութիւնները զորս հին ժամանակէ ի վեր իմ նախորդներէս և յետ չայնցիկի ևս չնորհաւած են ամեն քրիստոնեայ ժողովրդոց և ուրիշ ոչ մահմէտական կրօնից, որոնք իմ կայսերութեան մէջ և իմ պաշտպանողական իշխանութեանը ներքեւ կը բնակին, այն բոլոր արտօնութիւնները կը իմ պիտի հաստատուին և անխախտ պիտի պահուին:

Իւրաքանչիւր քրիստոնեայ հասարակութիւն կամ մահմէտական չեղող ուրիշ հասարակութիւն կը պարտաւորի սահմանեալ պայմանաժամով մը մէջ և իւր մէջէն բաղկացեալ յանձնարարական յատուկ ժողովը մը միջոցաւ, ու իմ բարձր հաւանութեամբ և իմ Բարձրագոյն Վրան հսկողութեանը ներքեւ, քննել այժմեան իւր արտօնութիւնները և ապահովութիւնները, և անոնց վրայօր հարկաւոր եղած խորհրդածութիւնները ընելէ ետեւ, իմ Բարձրագոյն Վրան առջև դնել այն բարեկարգութիւնները, զորս այս լուսաւորեալ ժամանակին յառաջագիմութեան մուծիւնները կը պահանջեն: Ուրիշ Մէհմէտ Վրդարդէն և անոր յաջորդներէն քրիստոնեայ Վատրիարքաց և եպիսկոպոսաց շնորհաւոր իշխանութիւնները համաձայնութեան մէջ պիտի դրուին նոր կացութեանը հետ. զոր մեր վեհանձնական և մարդասիրական դիտաւորութիւն:

ման մը արդիւնք են զորոնք տեսար Այս խնձորենին և յորենները յառաջ բերելու համար ուրիշ դժուարութիւն մը չունեցայ, բայց եթէ անոնց հաւնտերը հողին տակ ջանելով, այս կերպով աս տեղումները գեղեցիկացուցի որ յառաջագոյն ամայի ու վայրենի անապատի մը կը նմանէր, և իմ կենսոյ հարկաւոր եղած ամեն բաները հոգացի: Այս բաները բոլորն ալ տրուեն հաճելի կերակային, ու ինչպէս որ այրեն դուրս ելած վայրկեանը բնութեան հրաշալիքը տեսնելով զարմացած էր, նոյնպէս և անապատականին խօսքերը իրեն մեծ ազդուութիւն ու զարմանք պատճառեցին:

Այլիւր ու անիւր:

Այս միջոցի արեւ խափանելով, ծաղկաղարդածունները չքի մէջ մտան. տաքը՝ Վանրատին մասնաւոր հոգատարութեամբ մշակած ծաղիկներէն մէկ քանի հատը թառամեցուցած էր. թէպէտեւ օդը անձրեւի էր, բայց անապատականը աւելի զգուշութիւն ցուցնելու համար ուզեց ջրել գոնէ իւր սիրելի ծաղիկները, ուստի զնաց ցնցողը (պահճեպան դովասը) փնտռելու և տղուն ձեռքէն բռնելով դէպ ի աղբիւրը տարաւ որ մամուռով ծածկուած ժայռի մը ոտքէն դուրս կը խոխոջէր: Հենրիկոս ձեռքերը իրարու կը ցցելով և սիրանօք մը, «Այս որչափ ջուր է որ քարէն կը լողնէ աղաղակեց, անանկ

ները կապահովեցնեն յիշեալ հասարակութեանց, Վատրիարքաց պաշտօնին ցիւանս տեւելու սկզբունքը, զինի վերաբնութեան այժմեան կանոնաց ընտրութեան, ճշգրիտ ի գործ պիտի դրուի ըստ մտաց ֆերմանին, որ պատրիարքական պաշտօնը վարելու համար պիտի տրուի անոնց: Վատրիարքները, մետրապօլիտները, արքեպիսկոպոսները, եպիսկոպոսները և ապապիսկոպոսները պիտի ընեն իրենց պաշտօնը վարելու սկսելէն յառաջ, և այս բանին համար երգման ձև մը պիտի որոշուի միաբան խորհրդով որ պիտի ըլլայ Բարձրագոյն Վրան և զանազան ժողովրդոց հոգեւոր հովուաց մէջ:

Կեղեցական վեհակաց առաջնորդութիւնը վաճառելու սովորութիւնը և ուրիշ որ և իցէ այս օրինակ հոգեւոր սակարկութիւնները պիտի ընծուին, և անոնց փոխարէն հաստատուն եկամուտ պիտի որոշուի Վատրիարքաց և ազգապետ հոգաբարձուաց համար, նմանապէս ամանական վարձք և տարեկան թոշակ պիտի որոշուի արդարութեամբ կողմին զանազան անգամայն արժանաւորութեանը, աստիճանին և յարգին համեմատ:

Վրիստոնեայ զանազան եկեղեցականաց շարժական և անշարժ ստացուածոց ամենին վնաս մը պիտի չտրուի. ի վերայ այս ամենայնի քըրիստոնեայ և արիւշ ոչ մահմէտական հասարակութեանց աշխարհական կառավարութիւնը՝ ժողովը մը պահպանութեան ներքեւ պիտի դրուի որ բաղկացեալ պիտի ըլլայ իւրաքանչիւր հասարակութեան աշխարհական և եկեղեցական անդամներէ:

Այն քաղաքաց, զիւ զաքաղաքաց և աւանաց մէջ որոց բոլոր բնակիչները միեւնոյն կրօնը ունին, ամենեւին արդէք մը պիտի չըլլայ, եթէ նորոգելու գէշ իրենց նախկին յատակագրութեանը համեմատ, իրենց եկեղեցիները, դպրոցները, հիւանդանոցները և գերեզմանատունները: Այս զանազան շինուածոց յատակագրիւնները, եթէ նորէն պիտի շինուին, պէտք է որ զինի ընդունելով զհաւանութիւնը պատրիարքաց կամ ազգապետ հոգաբարձուաց, իմ Բարձրագոյն Վրան առջև դրուին, որ իւր հաճութիւնը պիտի տայ իմ կայսերական հրամանացս համեմատ կամ դիտարկութիւնները պիտի ընէ որոշեալ պայմանաժամով մէջ:

Իւրաքանչիւր կրօն՝ այնպիսի տեղումներ ուր ուրիշ կրօնի ժողովուրդ չը տնտիւր, ամենեւին զգուշութիւն մը պիտի չունենայ իւր կրօնին հրապարակաւ ի գործ դրուելուն վրայ: Իսկ այն քաղաքաց, գիւղաքաղաքաց և աւանաց մէջ, ուր զանազան կրօնի ժողովուրդ կը գտնուի, իւրաքանչիւր հասարակութիւն՝ որ զատ թաղ մը կը բնակի, կրնան նոյնպէս վերայիշեալ կանոնադրութիւններէն մը ամեն ըստ անիկա պիտի յամարի ի վերայ այս ամենայնի միշտ յորդութեամբ դուրս կելլէ. ով արդեօք այսչափ ջուր գտնուի տնտիւր մէջը լեցուց. պէտք է որ ծորակին խից դնեն, ըսաւ անապատականին, ու ինչպիսիք իր ընես ջրին, ապա թէ ոչ բոլորն ալ վաղելով պիտի սպառի»:

Վանրատ ըսաւ իրեն թէ այս ջուրը դարեւ ի վեր անընդհատ կը հոսի առանց երբեք նուազելու. ուստի առաջանք հարկաւորութիւն չունի լեցուն պահուելու. այս ալ յաւելցուց թէ այն լճակը որ ինք անչափ հայելի մը տեղ դրած էր՝ ջրէն ուրիշ բան մը չէր: Այնպիսի ասոնք ալ նոր սքանչելիք կը թուէին Հենրիկոսին համար:

Նապատականը ցնցողը լեցունելով վերադարձաւ և սկսաւ իւր ծաղիկները ոռոգել: «Ի՜նչ ի՜նչ կընես այդ տեղ ըսաւ տղան. ինչո՞ւ վնաս կուտաս ատոնց. հիմա անոնց գոյները բոլորովին դժգոյն պիտի ըլլան»: Վանրատ փայտելով մը պատասխանեց թէ ծաղիկները, խոտերը, յորենները, այգիները, մացառները ու ծառերը նոյն պէս յատուկ սննդեան կերպ մը ունին, և չեն կրնար երկայն ժամանակ առանց ջուրի անցնիլ մարդկան պէս որ առանց ջուր խմելու չեն կրնար ապրիլ: «Իւրեմն, կրկնեց Հենրիկոս, ով բաւականապէս այսչափ տունկերուն ջուր կրնայ հոգալ, ով այն բարձրաբերձ լեռանց գագաթը

թեանց համեմատ վարուելով, նորոգել և հաստատել իրենց եկեղեցիները, իրենց հիւանդանոցները, դպրոցները և գերեզմանատունները: Սակայն երբ որ այն տեսակ նոր չէնք մը պիտի չնուրի, յայնժամ հարկաւոր եղած հրամանը՝ Վատրիարքաց և ազգապետ հոգաբարձուաց միջոցաւ իմ Բարձրագոյն Վրան պիտի խնդրուի, որ վեհապետական որոշում մը պիտի ընէ այս հրամանը շնորհելով, եթէ քաղաքական կառավարութեան վերաբերեալ արդէք մը չըլլայ: Քաղաքական իշխանութեան այսպիսի գործոց մէջ խառնուիլը բովանդակապէս ձրի պիտի ըլլայ: Իմ Բարձրագոյն Վրան ազգու կորգաբարձութիւններ պիտի հաստատուէ ապահովելու համար իւրաքանչիւր կրօնին կատարեալ ազատութեամբ դաւանութիւնը, թէ քիչ է և զիւր և թէ շատ՝ անոր հետեւողաց թիւը:

Որ և իցէ խորութիւն կամ անուանակոչութիւն որով կուղեն իմ տէրութեանս հպատակ ժողովուրդներէն մէկը միւսէն վար գասէ՛ ի պատճառս անոր կրօնին, ինչու ին կամ ցեղին, այսպիսի խորութիւն և անուանակոչութիւն մը կը ըսեմ քաղաքական կառավարութեան արձանագրութիւններէն բոլորովին պիտի ջնջուի: Յատուկ օրէնքներ պիտի դրուին պատժելու համար անարգական խօսքերը, որ սովորութիւն եղած է և կը զրուցուին մասնաւոր անձանց մէջ կամ քաղաքական կառավարութեան կողմանէ:

Ստորում ամեն կրօնները ազատ են և համար ձակապէս ի գործ պիտի դրուին իմ վեհակացս մէջ, ուստի իմ կայսերութեանս հարստակներէն ոչ ոք նեղութի պիտի չկրէ իւր դաւանած կրօնը հրապարակաւ պաշտելու համար. և ըստ այսմ՝ մատին ամենին դժուարութիւն մը պիտի չունենայ: Ոչ ոք պիտի չքանադատուի իւր կրօնը փոխելու:

Իմ կայսերութեան պաշտօնատարաց և ուրիշ գործակալաց ընտրութիւնը և որոշումը իմ վեհապետական կամքէս կատարեալապէս կոխուած ըլլալով, իմ տէրութեանս ամեն հպատակները, առանց խորութեան ազգայնութեան հպատակները, դուռնուին կառավարութեան պաշտօններուն մէջ և կարող պիտի ըլլան զանազան ի գործ դնելու, իրենց յաջողականութեանը և արժանաւորութեանը համեմատ, և ընդհանուր կերպիւ ի գործ դրուելու կանոնաց համեմատ:

Իմ կայսերութեան բոլոր հպատակները առանց խորութեան պիտի ընդունուին կառավարութեան քաղաքական և զինուորական դպրոցաց մէջ, եթէ նոյն դպրոցաց յատուկ կանոնադրութեան մէջ ի մասին հասակի և հարցաբնութեան նշանակուած պայմանները ձեռք բերած են: Իսկ յայսմանէ իւրաքանչիւր հասարակութիւն կարող

ներուն վրայ ելելով, ան տեղի եղած ծառերը կողոպտանէ»: Վանրատ, անոնց դարմանք առաջուց պատրաստուած է ըսաւ, և երկնից ամպերը նկատելով, յաւելցուց նաեւ որ քիչ մը ժամանակէն գուցէ պիտի տեսնէ այս բանին ինչպէս կատարուիլը: Վերջապէս քանի մը վայրկեան անցնելէն ետեւ ահագին ամպ մը լեռը գոցեց, ու սկսաւ բարակ բարակ անձրեւել, որնոր երթալով սաստկացաւ: Սիկա տղուն համար սքանչելի տեսարան մըն էր: «Ի՜նչ ասիկա աղէկ մտածուած բան մըն է ըսաւ Հենրիկոս, որնոր քեզի աշխատանքէ պիտի ազատէ. աս ջուրը ամբաւ և փոքրիկ կաթիլներով կը ջնայ, ցնցողի մը բերնի պէտիկ ծակերուն մէջէն ելածին պէս: Իայց ով այս ամպերը բերաւ. ի՜նչպէս աս հրաշալի բանը կը կանչէ. ով այնպէս բարձր տեղ մը ջուր կրնայ տանիլ. և ի՜նչպէս կարելի է որ ամպերը օդուն մէջ կախուած կենան և երկրի վրայ չեն իյնար»: Այդ բաները հիմա բոլորն ալ պիտի հասկընաս, ըսաւ անոր Վանրատ: Տղան երկայն ժամանակ ամպերը կը դիտէր մինչև որ քըրուեցան, ու երկնիքը նորէն պայծառացաւ:

(Պիտի շարունակուի)
Թարգմանեաց ի գաղղիկներէն
Միսա Կարապետ Գալսեան.
Լճակիւր Մեծորդեան փաթեթովն:

զուգուրդն ունի զխառնութիւն, արհեստից և ճարտարութեան վերաբերեալ ազգային հասարակաց դպրոցներ հիմնադրել: Սակայն այս տեսակի դպրոցաց ուսման եղանակը և վարձատրուողը ընտրութիւնը հասարակաց հրահանգութեան խառն (այսինքն ազգայիններէ և օտարազգիներէ բաղկացեալ) մարմինը քննութեան և վերաւերջութեան ներքեւ պիտի ըլլան, որուն անդամները իմ վեհապետական հրամանաւս պիտի որոշուին:

Առհարոյ, կշտամբանաց և եղևնական յանձնաց վերաբերեալ ամեն գործերը, որ կը պատահին ի մէջ մահմէտականաց և քրիստոնէոյ հպատակաց կամ ուրիշ ոչ մահմէտական անձանց կամ ի մէջ քրիստոնէից և ուրիշ ոչ մահմէտական զանազան կրօնի անձանց, այսպիսի գործերը կրօնի խառն դատաստանարանաց պիտի յանձնուի (այսինքն որոց անդամները զանազան ազգէ բաղկացեալ են):

Այս դատաստանարանաց մէջ ամեն դատարան քննութիւնը հրապարակաւ պիտի ըլլայ, և ով որ ուզէ պիտի կրնայ ներկայ գտնուիլ: Եւ մեր տիկ ընել: Երկու հակառակորդ կողմերը առաջակց պիտի գտնուին և իրենց վիճանքը այն տեղ պիտի բերին, և ասանց վիճակները անխափ պիտի ընդունուի, զիկի երդում տրուելոյ անոնց, իւրաքանչիւրոյն իւր կրօնին օրինացը համեմատ:

Վաղարական գործոց վերաբերեալ դատերը պիտի շարունակուին (որպէս յառաջագոյն) հրապարակաւ տեսնուելու նահանգաց խառն ժողովոց (մէջիւ) առջեւ, ի ներկայութեան տեղւոյն կառավարչին և դատաւորին: Վաղարական յատուկ դատերը, ինչպէս են ժառանգութեան և ուրիշ այս տեսակները, որ կը պատահին մի և նոյն քրիստոնէոյ կրօնի հպատակաց մէջ կամ ուրիշ ոչ մահմէտական անձանց մէջ, կրնան իրկուիլ, իրենց խնդրոյն համեմատ, պատրիարքական կամ ազգային հոգաբարձուաց ժողովոց:

Պատժական, յանդիմանական և առհարական օրէնքները և խառն դատաստանարանաց մէջ գործածուելու դատաստանական քննութեան կանոնները, որչափ որ կարելի է շուտով պիտի կատարելագործուին և օրինաց մատենով մը պիտի հրատարակուին: Իւր անոնց թարգմանութիւնը տէրութեան մէջ գործածուած ամեն լեզուով պիտի տպուի:

Բանտարգելութեան, պատժոյ կամ ուղղութեան արգելանցաց մէջ և ուրիշ այս օրինակ հաստատութեանց մէջ գործածուելու ապաշխարութեան դրութիւնը պիտի բարեկարգուի, որչափ որ կարելի է կարճ ժամանակի մը մէջ, մարդկութեան իրաւունքները արգարութեան իրաւանց հետ համաձայնելու համար: Անձնական օրէնքէ պատիժ մը, բանտարգելութեան մէջ անգամ պիտի չորուի, բայց միայն Բարձրագոյն Պաշտօն սահմանուած կանոնադրութեանց համեմատ: Եւ ինչ որ չար չարանքի մը նմանութիւն պիտի ունենայ՝ արմատաքի պիտի խախտուի և ջնջուի:

Բոլոր այս մասին եղած օրինադրանքութիւնները խախտ պիտի սանձուին, և բաց յայտնակ կատարեալ իրաւամբ և պատժական օրինաց տնօրէնութեանցը համեմատ պիտի պատժուին, թէ՛ կառավարիչները որ նոյն չարքարանքը ընելու հրաման տուած են, և թէ՛ գործակալները որ նոյն չարքարանքը կատարած պիտի ըլլան:

Պատկանութեան (բոլորի) կարգադրութիւնը թէ՛ մարաքաղաքի մէջ, թէ՛ նահանգաց քաղաքներուն և գիւղերուն մէջ պիտի նորոգուի այնպիսի կերպիւ որ իմ բոլոր խաղաղասէր հրապարակաց գործարար երաշխաւորութիւններ տրուին ի մասին ապահովութեան իրենց անձանցը և իրենց ընկերը:

Հարկաց հաւատարմութենէն պաշտօնաց հաւատարմութիւնը ծագելով, ինչպէս պարտաւորութեանց հաւատարմութենէն կրճագի իրաւանց հաւատարմութիւնը, ուստի քրիստոնէոյ հպատակները նմանապէս ուրիշ ոչ մահմէտական կրօնից վերաբերեալ հպատակները ևս կը պարտաւորուին:

Ինչպէս որ յառաջագոյն ալ որոշուեցաւ, մահմէտականաց հետ հաւատարապէս ի գործ գնել զինուորագրութեան օրինաց պարտաւորութիւնները: Իւր տեղը ուրիշ մէկ մը գնելու կամ ստակ վճարելով զինուորագրութեան պարտքէն ազատելու սկզբունքը ի գործ պիտի դրուի: Որչափ որ կարելի է շուտով կատարեալ օրէնք մը պիտի հրատարակուի ի մասին քրիստոնէոյ հպատակաց և ուրիշ ոչ մահմէտական կրօնի հպատակաց՝ զորաց բանակին մէջ ընդունուելուն և ծառայելուն վրայոք:

Նահանգական և գիւղական ժողովոց կազմութեան վրայոք բարեկարգութիւններ պիտի ըլլան ապահովելու համար զանկեղծութիւնը ընտրութեան և երեսփոխանաց, որոնք մահմէտական, քրիստոնէոյ և ուրիշ կրօնի հաւատարմութեանց կազմակէ կը գործին, այլև նոյն ժողովոց մէջ ազատութեամբ իրենց կարծիքը յայտնելու վրայոք կարգադրութիւններ պիտի ըլլան: Իմ Բարձրագոյն Պաշտօն պիտի խորհի և ի գործ պիտի դնէ ամենէն ազգու միջոցները որպէսզի կարող ըլլայ ճշդիւ իմանալու և քննելու յիշեալ ժողովոց մէջ եղած խորհրդոց և որոշմանց վստահանք:

Բոլորում անշարժ ստացուածոց ծախսու առնելուն և վաճառելուն վերաբերեալ օրէնքը հաւարակ է իմ կայսերութեան ամեն հպատակաց համար, կրնայ թող տրուիլ օտարականաց որ անշարժ ստացուածոց տէր ըլլան իմ վիճակաց մէջ, օտտիկանութեան կանոնադրութեան և օրինաց համեմատ վարուելով, երկրացիներուն վճարած հարկերը վճարելով և օտար տէրութեանց հետ հարկաւոր եղած կարգաւորութիւնները տեղի ունենալէն ետեւ:

Հարկերը պիտի պահանջուին և պիտի առնուին իմ կայսերութեան առհասարակ ամեն հպատակներէն առանց խտրութեան աստիճանի և կրօնի: Խորհուրդ պիտի ըլլայ ի վերայ ազգու և պարտաւորական միջոցոց՝ ուղղելու համար զխաբէական և չար կերպերը, որ ի գործ կը դրուին հարկապահանջութեան մէջ և յատկապէս տասնորդները ժողովելուն մէջ: Ուղղակի կերպիւ (այսինքն կառավարութեան կազմակէ) տասնորդները ժողովելու դրութիւնը հետզհետէ և որչափ որ կարելի է շուտով պիտի հաստատուի և տասնորդները վաճառելու և տէրութեան ամեն կերպ եկամտից մէջ կտրուածք վարձքի տալու սովորութիւնը պիտի խախտուի: Եւ այս որչափ ժամանակ որ տասնորդաց վաճառման սովորութիւնը հաստատուի պիտի մնայ պիտի արգելուի, ստատիկ պատիժներով, քաղաքական կառավարութեան ամեն գործակալաց և մէջիւններուն ամեն անդամաց որ չկրնան տասնորդներ ծախսու առնելու կամ մասնակցութիւն մը ունենալու անոնց, որոնք հրապարակաւ և աւուրդի (մէղատ) միջոցաւ պիտի վաճառուին: Տեղական հարկերը, որչափ որ կարելի է այնպիսի եղանակաւ պիտի հաշուուին, որպէսզի երկրին բերքերուն աղբիւրը չխախտուի և ներքին վաճառականութեան շարժումը չարգելուի:

Հրապարակական օգտակար աշխատութեանց համար արժանաւոր եկամուտ մը պիտի որոշուի, որուն օգնական պիտի ըլլան մասնաւոր և յատուկ հարկերը նահանգաց, քանդի այս նահանգները օգուտ պիտի քաղեն հաղորդակցութեան ծանապարհաց հաստատութենէն թէ՛ ցամաքի և թէ՛ ծովու վրայ:

Ուրէն օրէնք մը հաստատուած է որ կը հրամայէ որպէսզի տէրութեան եկամտից և ծախսոց հաշիւը ամեն տարի որոշուի և հրատարակուի: Այս օրէնքը մեծ զգուշութեամբ և ճշգիւ ի գործ պիտի դրուի: Այլև իւրաքանչիւր պաշտօնի համար տրուած ամսականներուն վրայոք քննութիւն և բարեկարգութիւն պիտի ըլլայ:

Իւրաքանչիւր հաւատարմութեան հովիւները և նոյն հաւատարմութեան կազմակէ երեսփոխան մը որ իմ Բարձրագոյն Պաշտօն կազմակէ պիտի որոշուի, պիտի հրաւիրուին մասնակից ըլլալու տէրութեան բարձրագոյն տեսանին խորհրդոցը այն ամեն պարագայից մէջ՝ որ իմ կայսերութեան

հպատակաց ընդհանրութեան վերաբերեալ գործ մը կը պատահի: Այս բանին համար յատկապէս ի ժողով պիտի կանչուին ըստ ազգարարութեան իմ լեւոյն: Կարգադրութեան իւրաքանչիւր հաւատարմութեան կողմէն գրուած երեսփոխանին պաշտօնը միայն մէկ տարի պիտի տեւէ, և երգում պիտի ընէ իւր պաշտօնին մէջ մասնակցութեան: Եւ պարտութեան խորհրդանոցին ամեն անգամները թէ՛ սովորական և թէ՛ արտադրայ կարգի ժողովոց մէջ, իրենց կարծիքը ազատապէս պիտի զրուցեն առանց կարող ըլլալու մէկը մնալ մը հասցնել անոնց՝ այս բանին համար:

Կաշառաբեկութեան և հարստահարութեան դեմ կամ ի պաշտաման յանցաւորութեան դեմ եղած օրէնքները վաւերական կերպիւ ի գործ պիտի դրուին իմ կայսերութեան ամեն հպատակաց համար առհասարակ, ինչ աստիճանի և ինչ պաշտօնի տէր կուզեն թող ըլլան:

Հոգ պիտի տարուի գրամանոցներ (պանքա) և ուրիշ այս օրինակ հաստատութիւններ հիմնադրելու՝ որպէսզի գրամոց արժէից վրայոք հարկաւոր եղած բարեկարգութիւնը ձեռք բերուի: Այլև հոգ պիտի տարուի գրամագլուխ ծառեր ընդ որպէսզի իմ կայսերութեան նիւթական հարստութեան աղբիւրները աւելնայ:

Վանապէս հոգ պիտի տարուի ծանապարհներ և ջրանցքներ հաստատելու, որոնք հաղորդակցութիւններ պիտի գիւրացնեն և օսմանեան երկրին հարստութեան աղբիւրները պիտի աւելցնեն: Այս ամեն բաները որ վաճառականութեան և երկրագործութեան արդէւք կրնան ըլլալ, պիտի խափանուին: Այս նպատակները ձեռք բերելու համար պիտի աշխատուի որպէսզի օգուտ քաղուի գիտութիւններէն, արհեստներէն ու Եւրոպոյ գրամագլուխներէն, և հետզհետէ ի գործ դրուին նոյն նպատակները:

Այս օրինակ ըլլալով իմ կամքս և իմ հրամանս ներս, դուք որ իմ լեւոյն: Կարգադրութեան, պէտք է որ ըստ սովորութեան, հրատարակուի թէ՛ իմ մարաքաղաքի մէջ և թէ՛ իմ կայսերութեան ամեն քաղաքաց մէջ, այս կայսերական հրովարտակա և ուշադրութեամբ պիտի հսկես և ամեն հարկաւոր միջոցները ի գործ պիտի դնես, որպէսզի յայտնակ անոր մէջ պարտականաւոր մեն հրամանները մեծ ճշգրտութեամբ և զգուշութեամբ կատարուին:

Այս կայսերական խաթմութիւնը մայրունք ամսոյ 11ին շաբաթ օրը կէսօրին վառաւոր հանդիսեւ կարգացուեցաւ նահանգիս կառավարչին պալատը, ուր վսեմափայլ Սիւլէյման փաշան հրաւիրած էր տեղական կառավարութեան զինուորական և քաղաքական պաշտօնատարները, միւլիթին, մուլան, Զուլայ արքեպիսկոպոսը, մեր հոգեւոր Վաշնորդը, Հրէից բապպին, նահանգական ժողովոյն անդամները, արհեստաւորաց զխաւորները և զանազան հիւպատոսաբանաց թարգմանները:

Կայսերական հրովարտակը կարգացուելէ ետեւ, որուն մեծ ուշադրութեամբ և երախտագէտ զգացմամբ ականջ դրին բոլոր ներկայ գտնուողները, վսեմափայլ Սիւլէյման փաշան հետեւեալ համառօտ ատենախօսութիւնը ըրաւ:

«Վնեակարողն ըստուած հաճեցի երկար և երջանիկ տարիներ շնորհելու մեր ամենասիրելի վեհապետին, որ Վերին Նախախնամութեան տնօրէնութեամբ իւր Նախահարցը աթոռ ելելէ ի վեր, երբեք չքաղաքեցաւ մարդասիրական խնամք հոգ տանելու իւր ժողովրդոց բարօրութեանը վրայ: Ահա փառաւոր կայսր իւր զաւակները կը համարի իւր բոլոր հպատակները, և հաւասարապէս կը սիրէ զանոնք միեւնոյն գիտութեամբ: Ուստի կամեցաւ որ ամեն իւր հպատակները՝ առանց խտրութեան կրօնի, միեւնոյն իրաւունքը կատարելապէս վայելեն, որպէսզի իրենք ևս միեւնոյն կատարեալ կերպիւ իրենց սէրը յայտնեն օգոստափառ կայսեր անձին: Անոր տէրութեանը համար: Իւր բազմախառ մարդասիրական գործը, զոր մեծ յաջողութեամբ սկսած էր, այսօր կատարելապէս ի գործ կը դնէ: Եւ դէռ լսեցիք Նորին Վեհափառութեան կայ»

աներական հրամանները, ուստի մեծ ու պղտիկ կաղաչեմ անոնց համեմատ, վարուիք, և ձեր անձնանուններ հռանդր ու առ կայսերական գահը ունենցած հաւատարմութիւնիդ ձեզի շնորհուած բարեբարութեանց մեծութիւնը չափովը չափէք»:

Այս ատենախօսութիւնը լմբնալէն ետեւ, միւլթին պարագայիս յարմար աղօթք մը բուռն որուն վերջը բոլոր ներկայ գտնուողները կեցող օգոստոսիս Սոփիան, աղաղակեցին: Եւ որով չբաժնուած, Յունաց արքեպիսկոպոսը, որ վսեմափայլ Սիւլէյման փաշային ձախ կողմը կայնած էր, յունարէն համառօտ ատենախօսութեամբ մը իւր ժողովրդեան խորին երախտագիտութիւնը յայտնեց կայսերական այս շնորհաց համար, և ջերմեռանդ բարեմաղթութիւններ բուռն վստանգին կենաց օգոստոսափառ կայսեր: Այս յաւիտեական յիշատակաց արժանի ճաշխարհիկ հանդէսը վերջացաւ ի ձայն թնդանօթաց, զորս օսմանեան գորով թը և քաղաքիս ամրոցները արձակեցին ի նշան հասարակաց սերտութեան:

Յիշեալ բարեպատեհ տութիւն վսեմափայլ Սիւլէյման փաշան մեծ յարգանք և ազնուական քաղաքավարութեամբ ընկալաւ Յունաց, Հայոց և Հրէից հազեւոր հովիւները և անոնց ազգապետ հոգաբարձուները, և իրարու հետ սիրով ու միաբանութեամբ վարուելու յորդորեց զանոնք:

Հայոց գերապատիւ Վաղնորդը կառավարչին պարտէին դառնալուն՝ այցելութիւն բուռն շունչ գերապատիւ Վաղնորդին և տեղեկանալով թէ գոհաբանական պաշտօն պիտի մտնուցուի և արժեք պիտի ըլլայ առ Վստուած մետապօլիտին տաճարը ի յիշատակ կայսերական նորապարգէն շնորհաց, յօժարակամ խնդրեց ներկայ գտնուիլ նոյն պաշտօնին: ուստի Յունաց և Հայոց հոգեւոր հովիւները երկուքը մէկ տեղ արժանաւոր հանդիսիւ սուրբ եկեղեցին մտան, և միաբերան աղօթեցին առ Բարձրեալն վստան երկար և երջանիկ կենաց օգոստոսափառ կայսեր և փառաւոր յիշատակաց արժանի անոր նախահարցը համար:

Ետ այնորիկ մեր հոգեւոր Վաղնորդը համառօտ ատենախօսութիւն մը բուռն Յունաց եկեղեցւոյն մէջ, քրիստոնէական եղբայրութեւ և աւետարանական սիրով արժանիքը բարձրացնելով:

Վերիկոյ Սիւլէյման Կահանգաւ և Սեփի Ռիտանիոյ կառավարութեան մէջ պատահած դժուարութեանց և ասարձայնութեանց խնդիրը Սեփիոյ բարեմաղթութիւն տողէ գրուեցաւ մօտերս: Սիւտը կոպտեւ երեսփոխանը, որ խաղաղասիրական կուսակցութեան ղեկավարներէն մէկն է, համառօտ ատենախօսութիւն մը ընելով այս խնդրոյն վրայ, ըսաւ թէ շատ կը ցանկայ որ այս գործոյն բարեկամական կարգադրութիւնը ազգային պատգամաւորաց ժողովոյն յանձնուի: քանզի շատ կը վախճամ ըսաւ, որ եթէ կառավարութեան պաշտօնէից ձեռքը մնայ, կրնայ ձախորդ վախճան մը ունենալ: Եւ որովհետեւ մը ըստ թիւ կատարեալ վստահութիւն տուաւ ըստ այսմ մասին միտքը կոպտեւորութիւնն ալ զնա թէ կառավարութեւ գիտաւորութիւնն ալ բարեկամորէն վախճան տալէ յիշեալ գործոյն:

— Թայիլ լրագրոյն փետրվարի 9 թուոյն մէջ յետադայ յօդուածը կրկնադարձ:

«Կերեւի թէ միտքը կոպտեւորութեւն մը կողմէն վերիկոյ դէմ պատերազմ մը յարուցանել, որպէսզի Ռուսիոյ հետ հաշտութիւնը լմբնալուն դատարկ չմնայ ազգը, կամ ըրած պատուաւորութիւնն զուր տեղը չեմբայ: Հեռի ի մէջ այսպիսի մահաւորութեւ մտածմունքներ: Եւ քան պատերազմասէր չեմբ ամենեւին, որ Սեփիկոյ հետ պատերազմ ընելու ցանկամբ, և քաջ գիտեմք որ այսպիսի պատերազմ մը խիստ արիւննահեղ, հազարէն և գուցէ աղետալի պիտի ըլլայ: Թէպէտեւ հաւատարմութեւ պիտի կրնանք մեծամեծ փնտնել տալ Սեփիկոյ, սակայն մեր կողմանէ ալ շատ դժուար և նաւեր պիտի կորսնցընեմք, առանց ի հաշիւ արկանելոյ մեր միւս կորուստները: Ուստի մենք ևս միտքը կոպտեւորութեւն չափ կը փափաքեմք հաշտութիւն ընելու: սակայն գիտեմք դարձեալ թէ, երբոր ժողովուրդը մը

չափազանց գոռոզութիւն ցուցնելով չուզէր իրաւանց խօսքին ականջ դնել, յայնժամ ուրիշ ճար չըլլար անոր դէմ, բայց միայն զենքով խօսք հասկըցնել»:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, 20 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

Խորմէն հասած վերջին լուրերը ամսոյս 14էն են. և նշանաւոր դէպք մը չեն ծանուցաներ: Սատիկ ձմերան և փոթորիկներուն վերջապէս աղէկ օգերը յաջողեցին են: Փետրվարի 13ին Մեղրիացիները մեծ զորահանդէս մը ըրեր են երկաթէ ճանապարհէն քիչ մը հեռու եղած տափարակ բլուրին վրայ: ուր 50 հազար զօրք ներկայ են եղեր: Այս զորահանդէսը որ Վստրիկներն ընդհանուր զօրապետին հրամանատարութեամբ ի գործ դրուեցին, մեծ ազդեցութիւն ըրեր է ներկայ գտնուողաց վրայ: քանզի անգլիացի բանակին այժմեան մեծ զօրութիւնը յայտնի կը ցուցնէ:

— Յայտնի է որ մինչև ցփերը մարտի ըստ նոր տուածին՝ զինացադարման դաշնագրութիւն մը հաստատուեցաւ ի Փարիզ պատերազմող կառավարութեանց մէջ: ուստի այս լուրը ամսոյս 16ին պաշտօնական կերպիւ յուղարկեցաւ ի խորմէ և հետեւեալ օրը նոյն լուրը Վստրիկ բանակին ընդհանուր զօրապետ բարձրապատիւ Լոմեր փաշային յուղարկեցաւ:

— Կայսերական հրովարտական Վաղնայի նախորդ կառավարիչ Հիւսէին փաշան՝ Բարապուլուգի մէջ Պիկադիի կուսակալ անուանեցաւ:

— Բրիտանական հասարակութեանց Պատրիարքները զատ զատ Բարձրագոյն Վուռ կանչուեցան խորհուրդ ընելու համար ի վերայ նոր կարգադրութեանց, զորս պէտք է ի գործ դնել ըստ տնօրէնութեան խաթիւն-Հիւսէինին:

— Մայիս 18ին շաբաթ օրը ըստ հրաւիրանաց Բարձրագոյն Վրան, մայրաքաղաքիս գլխաւոր վաճառականները ի ժողով գումարեցան եկամտոյ տնօրէն պաշտօնաւորներ, ուր նախագահութեամբ արտաքին գործոց և եկամտոյ պաշտօնէից խորհուրդ եղաւ բարեկարգելու համար դրամից և փոխանակութեանց գիները: որոնք, ինչպէս յայտնի է, խիստ անկարգ վիճակի մը մէջ կը գտնուին:

— Օսմանեան կառավարութիւնը ծանուցադիր մը յուղարկեց Կոստանդնուպոլսոյ դեսպանաց, որոց կիմացնէ թէ արմուեաց գուրա ելելուն արգելքը վերցուած է օսմանեան տէրութեանը մէջ բաց ի այն տեղուանքէն որ մօտիկ են դաշնակցաց զօրաց բանակներուն: որպիսի են Վալարիկ և Մարմարայի ծովը մինչև Բարդանէի նեղուցին ծայրը: Այս տեղուանքէն ի զատ, ուրիշ կողմերէն կրնայ աղաւթաբար ցորեն և ուրիշ արմուից յուղարկուիլ Եւրոպա:

— Այս օրերս կայսերական խաթիւն-Հիւսէինը մայրաքաղաքիս Հայոց, Յունաց, Հռոմէական Հայոց և Բողոքական Հայոց եկեղեցիները, նմանապէս Հրէից սինակոփան կարգադրուեցաւ, և բարեմաղթութիւններ եղան վստան կենաց օգոստոսափառ Սոփիանին:

— Նիգլիական ընկերութիւն մը օսմանեան կառավարութեանը հետ պայմանագրութիւն մը ընելու վրայ է, ի զմիկէն մինչև Այստեք երկաթէ ճանապարհ մը շինելու համար:

— Կրճատատեն թէ մօտ օրերս Կոստանդնուպոլսոյ մէջ դրամանոց (պանթա) մը պիտի հիմնադրուի: որուն կառավարիչը միտքը Լէյս անգլիացին պիտի ըլլայ: Այս դրամանոցը 500 հազար լիւրա սիլվերին դրամագլխով մը պիտի սկսի և հետզհետէ մինչև 2 միլիոնի պիտի հասնի:

ՔԱՆԱՅԱՆ ԵՆԻՔ

Չիւսիս, 24 Փետրվարի:

Յունաց գերապատիւ տէր Բայքոս Իզմիրի առաջնորդը կրկնի կէսօրէն յառաջ այցելութեան եկաւ մեր գերապատիւ հոգեւոր առաջնորդին, և հաճեցաւ սուրբ Ստեփաննոս եկեղեցին ևս մտնել, ուր եկեղեցական փառաւոր հանդիսիւ և հոգեւոր երգօք ընդունուեցաւ և ջերմեռանդ բարեմաղթութիւններ եղան վստան

անցին կենաց օգոստոսափառ կայսեր մերոյ: — Հրէից գերապատիւ Ռապային ևս մօտերս այցելութեան գնաց: Հայոց և Յունաց հոգեւոր հովիւներուն, և արժանաւոր յարգանքօք ու պատուով ընդունուեցաւ:

— Այս շաբաթ մօտիւ Լըտու ասպետը որուն յանձնուած է Իզմիրի Բաղդիոյ ընդհանուր հիւպատոսարանին տեսչութիւնը ի բացակայութեւն մօտիւ Իլիզն հիւպատոսին, այցելութեան գնաց: Հայոց, Յունաց և Հրէից առաջնորդաց:

— Իզմիրի Հայոց, Յունաց և Հրէից ժողովուրդները իրենց երախտագետ և շնորհապարտ զգացմունքներէ շարժեալ, համարձակեցան զատ զատ աղերսագիր մը շարագրել և իրենց սրտին անկեղծ և անջնջելի երախտագիտութիւնը խորին խոնարհութեամբ յայտնել առատագու թ օգոստոսափառ Վարդիւլ Սեփիանին: Այս ազգային ինքնայոժար յայտարարութիւնները շնորհիւ քաղաքիս կուսակալ վսեմափայլ Սիւլէյման փաշային, անցեալ շաբաթ յուղարկեցան ի Կոստանդնուպոլսիս:

ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՆԵՑՈՒՄ

Սպեղանի Թովմայի Հուրուից:

Հաղաւոր անձինք ամէն ազգէ՝ կրնան վայել օգոստոս կարգիցն զօրութիւնները և յատկութիւնները, և ուսուցանուեալ ի պահանջէ հարկին, թէ ասոր գործածութեամբ մարդոց մարմինը և անդամները առողջութիւն ըստացան, յորից ի գուր գործածելոյ ուրիշ պատգամներ կ'ընէր իրոք: յայտնապէս համոզուիլ այս սպեղանիին սրանքի բժշկութեանցը վրայ, եթէ կարգաւոր ըլլայ օրագիրները, որոնք այս բաները անդադար կը պատմեն շատ տարիներէ հետ: Այս պատմութեանց շատերը այնքան զարմանալի են, մինչև որք բժիշկներէն ամենէն հուշակարները կ'աղչեցնեն: Որքա՞ մարդիկ այս գերագոյն և ազգու դեղով վերադառնալու զգործածութիւնը իրենց բազկաց և սրնկաց (պաճագ), զինքն շատ ժամանակ նայուելու հիւանդանոցաց մէջ, ուր հարցիլը զնոնք իրենց անդամոց մէկը կարել տալու: Ասոց մէջ շատերը այս ապաւանտարանները թող տալով և իրենց ցաւի ծածկելով: որ ըլլայ թէ ևս առաւել ցաւի գործողութեան մը երեւակայ ըլլան, կատարելապէս բժշկեցան յորից անգին դեղը գործածելով: Այս բժշկաւ մարդիկներէն շատերը երախտագիտութեան ցերեկահագգաճմունքի շարժեալ, վկայեցին և հաստատեցին այս բարեբար վստանները: ստա՞յի քաղաքապետ Լորտին և ուրիշ պաշտօնատարաց լոնտոնի, իրենց վկայութեանցը մեծագոյն հաստատութիւն տուաւ համար:

Այս քաղաքի շուստապէս հետեւեալ հիւանդութեանց քան մար օգոստոսից:

- Վերադառնալու արուանքներ:
- Ժիծերուն հիւանդութիւններ:
- Խաղաղաւոր մորթոյն (բիւսթիւ):
- Խաճուածք մեղաց և փոքրիկ ձանձրում:
- Հացաբորձաց բորոտութիւն: Հեղքաւոր ծանց:
- Քաղցիկ (շիփիկ):
- Չմեռահարութիւն (թափուր կեղծ):
- Ընդարձակում երակաց և սրունից (պալաւոր):
- Կոլուր ոտից: Ուռուցք մանաց:
- Չբողորմութիւն (սրագա): Օձիկ (երանձնք քիւճի):
- Ուռուցք որովայնի, կողից, և երանային:
- Ուռուցքաւորութիւն (նիգրիս): Բորոտութիւն:
- Երկամաճեւորութիւն (նեփրի):
- Ցաւք երեսաց, կողից, և անդամոց:
- Տեւատեւորութիւն (մայաւոր):
- Յօդացաւորութիւն (բիւսթիւ):
- Խոլ պարանոցի (սուռա): Ուրկութիւն (քիւր):
- Արեւն ապակաւորութիւն պատճառեալ գեղց:
- Այրելի պատճառեալ վերք:
- Վստիւնութիւն գլխի (գէլ) և ուրիշ տեղեւոց:
- Պալաւոր (շէ): Փողացաւոր:
- Գլխացաւորութիւն: Ալքացաւորութիւն:
- Չղացաւորական ստտիկ դէպք:
- Ուռուցք (գլխմէ): Ալքա (իւլեւ):
- Ալքոլիտեան զանազան ախտք, որպիսի են վիճք, պտուղ (շէ) և քաղցիկ:

Այս սպեղանիին ամսները զանազան մեծութեամբ են: Եւ իր վաճառքն 8—21 և 32 ղուռուցի իւրաքանչիւր, և ամէն մէկուն մէջ տպեալ ծանուցադիր մը կայ, որ յիշեալ սպեղանիին գործածութեան վրայօք մարմանս տեղեկութիւններ կ'ընայ, գաղղարէն, անգլիարէն և հայերէն լեզուաւ:

Միտքը Թովմա Հուրուի՝ իւր այս դեղորից համար Ալմիրի կայի Սիւ Էրք քաղաքը ևս նոր գործատուն մը հաստատեց, որ կը գտնուի ի Սեփիան 1էն փողոց, թիւ 80:

Հրատարակէ՝ տէր լրագրոյն: Գոսիս Գ. Պալապարէան:

ԵՏԱՐԱՆԻ ԱՐԵԱԼՈՒՍԱՅ ՎԵՐԱԳԵՄԱՆ